

ДІЯЛЬНІСТЬ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ОБ'ЄДНАНОЇ ЄВРЕЙСЬКОЇ ГРОМАДИ В ДОБУ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

У статті розглядаються етапи формування та основні напрямки діяльності Харківської обласної об'єднаної єврейської громади.

Ключові слова: громадська організація, іудаїзм, газета «Бенсіах».

В статье рассматриваются этапы формирования и основные направления деятельности Харьковского областного объединенного еврейского общества.

Ключевые слова: общественная организация, иудаизм, газета "Бенсиях".

In the article the forming stages and basic directions activity are examined Kharkov regional incorporated of Jewish society.

Key words: public organization, judaism, newspaper "Bensiah".

Постановка проблеми. В умовах розбудови української державності на сучасному етапі мають місце значні динамічні зрушення в політичній, економічній та соціальних сферах, що супроводжуються зростанням рівня самоідентифікації представників різних національностей, конституювання національних меншин як структурних компонентів суспільства. Досить помітними ці процеси є в середовищі українських євреїв. Це актуалізує необхідність глибокого вивчення та осмислення досвіду державної етнополітики з точки зору її реалізації в єврейському національно-культурному середовищі, як невід'ємної частини поліетнічного суспільства України. Харків – поліетнічне місто, в якому разом з українцями проживає понад 111 національних меншин [7, с.8]. Тому для нього врахування їх життєвих інтересів є актуальним і потребує постійної уваги як з боку державних структур, так і з боку науковців.

Аналіз актуальних досліджень. Не зважаючи на те, що нас віддаляє незначний проміжок часу від досліджуваних проблем, науковцями здійснено перші спроби дослідити становище етнічних меншин міста Харкова на сучасному етапі. Авторами колективної праці «Харків багатонаціональний» проаналізовано основні елементи етнополітики на сучасному етапі, перші кроки державних органів міста по створенню умов для реалізації етнокультурних запитів представників етнічних спільнот, в тому

числі єврейської [9]. Певний внесок у дослідження релігійного та національно-культурного життя євреїв Харкова був зроблений безпосередньо зусиллями самих представників єврейської спільноти, шляхом науково-публіцистичних напрацювань [2, 4, 11]. Проте незважаючи на певні досягнення, комплексне дослідження національно-культурного відродження євреїв міста Харкова у контексті впровадження державної етнополітики незалежної України відсутнє.

Мета статті – відтворити етапи формування та становлення Харківської обласної об'єднаної єврейської громади та визначити роль її організаційних структур у процесі національно-культурного відродження.

Виклад основного матеріалу. Наприкінці 80-х рр. ХХ ст., в умовах реалізації політики перебудови, що призвела до падіння «залізної завіси» з'явилась можливість здійснення широкомасштабних контактів представників єврейської спільноти України з своєю етнічною батьківщиною – Ізраїлем. Це розширило можливість вивчати історію держави Ізраїль, мову предків – іврит, залучатися до духовних святинь – Тори і Талмуда. Всі ці фактори сприяли відродженню етнічної самоідентифікації. В багатьох обласних центрах УСРС почали засновуватися культурно-просвітницькі єврейські товариства та інші самодіяльні єврейські організації. Так у листопаді 1989 року була створена Рада єврейських організацій Харківської області, на базі якого в

лютому 2001 року була створена Харківська обласна об'єднана єврейська громада (ХООЄГ) [9, с.12].

На цей час єврейська спільнота м. Харкова складає більш ніж 40 тис. чоловік [4, с.19] і займає вагомую частку серед всього населення та бере активну участь у суспільно-політичному житті міста. Це проявляється в активній громадській позиції. Та головна мета створення общини – відродження єврейської культури і традицій, повернення її в багатонаціональну культуру народів України.

Вагомим чинником консолідації єврейської етнічної спільноти міста Харкова стало відродження релігійного життя. У 1990 році синагога була повернена Харківській єврейській общині. Харківська хоральна синагога була побудована на кошти харківської єврейської общини у 1913 році для однієї з найбільших єврейських громад Росії [8, с.203-205]. Десятьма роками пізніше, в 1923-му, будівля була націоналізована Радянським урядом. При Радянській владі будівля синагоги використовувалася як спортивний клуб. Тепер це повноправний хасидський (хабадницького напрямку) центр релігійного життя євреїв общини Харкова. Тут здійснюється ряд освітніх і благодійних програм, спрямованих на залучення євреїв общини до релігійного та національно-культурного життя, які підтримуються харківським релігійним товариством "Chabad Lubavitch", очолюваним Моше Московичем. Також тут діють супова кухня, що забезпечує кошерним продовольством і обідами тих, хто цього потребує, велика бібліотека, що містить книги з проблем тлумачення традиційних текстів, хасидизму, єврейських традицій та історії, художню літературу як російською мовою, так і на івриті. Синагога випускає власні видання теологічного характеру. При ній організований єврейський дитячий садок і єврейська школа №170, недільна школа.

Нормою життя в общині стали свята єврейського календаря. Завдяки зусиллям головного рабина міста і області Ісаака Иоффе і його наступника Моше

Московича, рабанис Міріам хоральна синагога стала центром ХООЄГ, його вищою духовною опорою.

Першими віхами єврейського відродження стало створення дитячого садка, початкової і середньої спеціалізованої школи, навчання в яких здійснювалося єврейською мовою. Значна роль у відкритті цих начальних закладів належить директорів школи, голові правління об'єднаної общини Григорію Йосиповичу Шойхету. Значну матеріальну та організаційну допомогу в здійсненні національно-культурних заходів ХООЄГ надає відомий в Україні підприємець, бізнесмен і меценат, народний депутат України, президент ХООЕО Олександр Борисович Фельдман.

У 1997 році в Харкові був офіційно відкрити студентський культурний центр "Гилель", і відтоді з невеликої групи ентузіастів виріс у велику організацію, куди входять понад 300 осіб [2, с.11]. Це всесвітня єврейська студентська організація, метою якої є відродження єврейської громадського життя, виховання нового покоління єврейських лідерів, вивчення єврейської історії, релігії, традиції і культури, формування єврейської самосвідомості у молодих євреїв.

Складовою частиною ХООЕО є Харківська міська організація євреїв-інвалідів війни і учасників бойових дій. Вона була створена в 1992 році. Ветерани – члени цієї організації – беруть активну участь в усіх заходах, що проводяться общиною, будучи ініціаторами багатьох з них. Це свята, присвячені дням єврейського календаря, знаменним датам Другої світової війни. Увічнити пам'ять полеглих, надати медичну, соціальну і матеріальну допомогу ветеранам, патріотичне виховання молодого покоління – основні завдання організації. Сьогодні в організацію входять понад 500 чоловік.

Харківський міський єврейський культурний центр багато уваги приділяє популяризації своєї діяльності через засоби масової інформації.

З часу створення ХООЕО видається

(нерегулярно) газета «Бенсіах» під редакцією Ю.Ляховицького тиражем 3 тис. екз., за фінансуванням меморіального фонду «Дробицький Яр». Газета критично відноситься до діяльності Товариств єврейської культури, веде гостру полеміку з націоналістичною пресою, зокрема, з газетою «Нова Україна», що видається в Харкові з 1942 року. Постійно друкуються матеріали по Холокосту, трагедії Дробицького Яру. Публікуються шлюбні оголошення.

Окрім цього на місцевому телебаченні демонструються телепрограми «Мишпуха» та «П'ята графа». Програма «Мишпуха» (телевізійний щоденник великих і малих подій єврейської общини Харкова) інформує глядачів про роль єврейської общини в національно-культурному й економічному житті міста, про діяльність єврейських та ізраїльських організацій, про проведення єврейських свят, акцій, концертів і фестивалів, про справи єврейської добродійності та про зв'язки з єврейськими громадами інших міст і держав. Ця програма формує громадську думку в плані боротьби з побутовою національною дискримінацією і антисемітизмом.

Програма «П'ята графа» (телевізійне інтерв'ю героя, побудоване як діалог із ведучим, або монолог, що ілюструється відеорядом з архівних фотографій, кінохроніки і відеоматеріалів, сценами з фільмів і спектаклів) присвячена розкриттю ролі представників єврейського народу, яку вони зіграли в розвитку вітчизняної і світової науки, культури, мистецтва, літератури, медицини, педагогіки, економіки і промисловості. У кадрі відбувається знайомство глядачів з роботами, долею, світоглядом, спогадами і роздумами відомих людей – євреїв, що досягли слави, успіху, популярності і авторитету в різних областях людської діяльності. Програма призначається не лише для єврейської аудиторії, але і для представників усіх інших етносів міста, які цікавляться проблемами міжнаціональних стосунків, що показані через призму єврейської культури.

У 1991 році, після більш ніж 50-річної перерви, в Харкові був відкритий професійний драматичний єврейський театр. Його творцями й організаторами стали професійні актори, режисери, музиканти, художники. Театр поставив своєю метою відродження єврейської культури і театрального мистецтва, заповнення інтелектуальної і культурної ніші, що утворилася внаслідок «інтернаціональної» політики Радянської держави. Глядачі театру – не лише представники єврейської общини, але й усі, хто цікавиться театральним мистецтвом, історією та культурою одного з прадавніх у світі народів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У процесі відродження культури євреїв міста Харкова, що стала реальною в умовах впроваджуваної незалежною Українською державою етнополітики, значна роль належить Харківській обласній об'єднаній єврейській громаді. Вона стала активною складовою загальноукраїнського єврейського національно-культурного руху України. Важливою складовою національно-культурного відродження єврейської спільноти міста стала Харківська синагога. Окрім того, активна діяльність громади спрямована на розвиток культурних взаємозв'язків зі своєю етнічною батьківщиною.

Перспективою подальших досліджень є поглиблення розгляду діяльності організаційних структур національним меншин Харківщини в умовах впровадження державної етнополітики незалежної України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Владислав Карнацевич. 100 знаменитих харьковчан. – Харьков: Фолио, 2005. – 512 с.
2. Галь Ф. «Израильский культурный центр в Харькове – это частица израеля для вас». [Текст]: беседа с директором центра Ф.Галь / записан В.Нагирнер // Шалом. – 2008. – №11-12. – С.1
3. Декларация прав национальностей Украины // Вісник Верховної Ради України. – 1991. – №53. – С.99-115.
4. Котляр Е.А. Еврейский Харьков. Путеводитель по истории, культуре и местам памяти. – Харьков: Центр востоковедения Харьковской государственной академии дизайна и искусств, 2011. – 172 с., илл.

5. Лойко Л.І . Громадські організації етнічних меншин України: природа, легітимність, діяльність: Монографія. – К.: ПЦ «Фоліант», 2005. – 634 с.
6. Лопатник Е. Приглашает воскресная школа // Шалом. – 2000. – №10. – С.3.
7. Население Харкова: названы точные цифры // Вечерний Харьков. – 20 ноября 2008.
8. Соборна Україна: корінні народи і національні меншини // Персонал. – 2005. – №6.
9. Харьков многонациональный / Кол. авт.: В.М.Духопельников, Л.И.Лойко, С.И.Посохов, Т.В.Арзуманова, Ю.А.Беликов, В.Д.Берлин, И.Г.Мухина. – Х.: Восточно региональный центр гуманитарно-образовательных инициатив, 2004. – 256 с.
10. Харьков многонациональный. – Х.: Слово, 2006. – 15 с.
11. Харків - 350. Фотоальбом. Разделы "Почётные граждане Харкова", "Известны во всём мире" / Володимир Чапай та ін. – Х.: Золоті сторінки, 2004. – 344 с.

